

શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

સતી તોરણ.

નાટકનાં ગાયનો તથા દુકસાર.

જપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

શાહ નકુલાઈ કાળુલાઈ.

માલેક—શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

હાલ મુ. તારદેવ, બાલીવાલા ગ્રાન્ડ થીએટર—મુંબઈ.

સુરત ભાગાતળાવ રોડપર આવેલા

ધી “ ઇન્ડીયા ” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં

કંચનલાલ ચુનીલાલે છાપી.

કૌંભત રૂ. ૦-૩-૦.

૮૭૮૩

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅમ્પીયસ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૭૫૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સ્ત્રી ભરિત

વિષય ૬ - ૨ - ૧

શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

❀ સતી તોરણ. ❀

નાટકનો સાર અને ગાયનો.

સંશોધક અને પ્રકાશક,

નકુભાઈ કાલુભાઈ શાહ

માલેક—“શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ”

પ્રસિદ્ધ કરવાનું છે. તારદેવ બાલીવાલા ગ્રાંડ થીએટર—મુંબઈ.

વિક્રમ સંવત ૧૯૭૬-૭૭. સ. ૧૯૨૦.

આવૃત્તિ ૭ મી

પ્રત ૫૦૦૦

કીંમત રૂ ૦-૩-૦ (ત્રણ આના)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથીરાઈ સંગ્રહ

૮૬૬૩

આ નાટક આખતના દરેક હક્ક સને ૧૮૬૭ ના ૨૪ મા એક્ટ
મુજબ માલેકે પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે કાઠએ
જાપવું, છપાવવું, વેચવું, વેચાવવું તથા
ભજવવું કે ભજવાવવું નહી.

સતી તોરણ નાટકના પાત્રો.

પુરૂષ વર્ગ.

જેસલ— કચ્છનો જાણીતો બહારવટીયો.

સાગાં ઠાકોર—જેસળના મોટા ભાઇ.

લાખાજી— સાગાં ઠાકોરનો પુત્ર, જેસળનો ભત્રીજો.

જસાજી— એક કાડી ઠાકોર, તોરણનો પિતા.

સાસતીયાજી— એક કાડી ગરાસીયો. તોરણનો પતિ.

બાદર— એક બહાદુર લુંટારો.

પરમહંસ— નિષ્કામ ભક્ત.

અખંડાનંદ— તોરણનો ગુરુ.

અભેદરામ— અખંડાનંદનો કામ છતનાર ચેલો.

લજ્જમીદાસ— જગતને ઠગનાર બાવો.

શંધીર— એક ઠગારો વાણીઓ.

રાધુ— એક ખવાસ. મુક્તાનંદને નામે લજ્જમીદાસ
અને પાછળથી અખંડાનંદનો ચેલો.
લુંટારાઓ, સાધુઓ વિગેરે વિગેરે.

સ્ત્રી વર્ગ.

તોરણ— જગદંબાનો અવતાર મનાતી મહાન સતી.

કુલાંદે— તોરણની માતા.

રૂપાદે— જેસળની ભાભી.

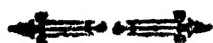
હંસા— રૂપાંદેના ભાઇની પુત્રી, પાછળથી લાખાજીની સ્ત્રી

મદનીદા— એક નાયકા.

સાહેલીઓ, વડારણો, કંચનીઓ વિગેરે વિગેરે.

સ્થળ—કચ્છ તથા ઓખામંડળ.

માલેક તરફનો ખુલાસો.

પ્રેક્ષક વર્ગને કંઈક નબુંજ આપવું એવા વિચારથી આજ દિવસ સુધી કોઈ પણ કંપનીએ જે સાહસ કર્યું નથી તેવું કચ્છી પ્રેક્ષકવર્ગને તેઓના દેશનું ચિત્ર આપવાનો નિશ્ચય કરી મેં આ નાટક પ્રજા સમક્ષ રજુ કરવાનું સાહસ કર્યું છે, આ નાટકમાં નારાયણ મોતી નાયક તથા નડીઆદના કબી મુળજીભાઈ હરીવલ્લભદાસ કાસરવાળા તરફથી ઘણી મદદ મળી છે કે જેણે મારા વિચારોને ખરાબર ફોટો માફકજ ઉતારી ખેંચીને જોરદાર બનાવવા પોતાના જ્ઞાનનું જોર આપ્યું છે. પૈસાનો બદલો એ તો એક નિરજીવ બદલો છે. એટલાજ ખાતર હું તે મારા મદદગારોનાં નામ રહે એમ ધારી અહીં રજુ કરું છું અને તેમની મદદ માટે તેઓનો ઉપકાર માનું છું.

એવીજ રીતે પ્લોટની સંકલના કરવા માટે મારા ડાયરેક્ટર ભાઈ મુળચંદ અને હરિહર (દિવાના) એ જે મહેનત ઉઠાવી છે તેનું નામ પણ આ ખુલાસા સાથે જોડી પ્રભુના ચરણમાં મસ્તક નમાવી ઉદાર કદરદાન પ્રજાની ઉદારતા તથા કદરનાશી ઉપર બરોસો રાખી આ નાનો ખુલાસો અહીંજ પુર્ણ કરવાની રજા માગું છું. સુજોડ કિમ્ બજુના

નકુભાઈ કાલુભાઈ શાહ.

“ સતી તોરણ ” ના સંશોધક

તથા

શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજના માલેક.

શ્રી હરિ ॐ

સતી તોરણ નાટકનો ટુંક સાર.

પ્રારંભ પ્રાર્થના થયા બાદ સૂત્રધાર નાટકના વસ્તુનું સૂચન કરે છે. અને સતી ગુણ કીર્તન સાથે નાટ્ય પ્રયોગનો પ્રારંભ થાય છે.

પ્રવેશ ૧ લો—કાઠી ઠાકોર જસાણ અને ઠાકરાણાં કુલાદે દેવીભક્ત હતાં. દેવી તેમને હાજરા હજુર હતાં. ઠાકોર, ઠાકરાણાં બીજી સર્વ બાબતે સુખી હતાં પરંતુ તેઓને સંતાનનું સુખ નહોતું. તેથી દેવીની આરતી ઉતારી માતાજીની પાસે સંતાનની ચાળના કરે છે. દેવી—“તમારાં ભાગ્યમાંજ સંતાન નથી” એમ જણાવે છે. પરંતુ ભક્તની બહુજ કાકલુદી જોઈ પોતાની ઇચ્છા શક્તિથી એક પરમહસને બોલાવે છે. અને તેના પેટમાં ભુખ ઉત્પન્ન કરે છે. “ભુખ લગી, ખીલાદે ખીલાદે, મેરે રામકો” એમ બોલતાં પરમહંસ પ્રવેશ કરે છે, અને તૃપ્ત થઈ ઠાકોર, ઠાકરાણાંને ઉદાસ જોઈ, ઉદાસીનું કારણ જાણી તેને પુત્રીની આશીશ આપે છે. અને માતાની પ્રસાદી, કુલમાંથી તોરણની ઉત્પત્તિ થાય છે તે જોઈ સર્વ આશ્ચર્યથી સ્તબ્ધ થાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—પરમહંસે પ્રકટ કરેલી તોરણને જોઈ ચમત્કારમાં ગાંઠો થયેલો ખવાસ રાધુ એવી શક્તિ મેળવવાના સ્વાર્થથી પરમહંસને પકડી પાડી ચેલો બનાવવા કહે છે પરમહંસ કંઈપણ જગત આપ્યા વિના ચાલ્યા જાય છે. પણ રાધુ કે જે સાધુઓ પાસે આવા ચમત્કાર હોય છે તેમ સમજી ગયો છે બીજા કોઈ ચમત્કારી સાધુને શોધી કાઢી તેનો ચેલો બનાવ જાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—આઘ 'શક્તિનો અવતાર સતી તોરલ અને સાહેલીઓ, સાહેલીઓ " સાસતીયા જોડે તહમારા લગ્ન કરવાનું તહમારાં માતાપિતાએ નક્કી કર્યું છે " એમ જણાવે છે. ત્યાં સાસનીઓ આવે છે. તોરલ તથા સાસતીયાનો પ્રેમ પ્રસંગ એટલામાં સાંગા ઠાકાર (જેસળના મ્હોટા ભાઈ) રૂપાંદે જસોજી અને ફૂલાંદે આવે છે. ઠકરાણા રૂપાંદેના હાથે તોરલ તથા સાસતીયાના હાથ મેળવાય છે એટલામાં અંદરથી ફરિયાદ કરતાં મહાજનનો અવાજ સંભળાય છે. સાંગા ઠાકારે તેઓને અંદર બોલાવી પૂછતાં તેઓ જેસળે લુટયાની ફરીયાદ કરે છે. સાંગા ઠાકાર જેસળ ન્યાં હોય ત્યાંથી તેને પકડી લાવવા સીપાહીને હુકમ કરે છે એટલામાં જેસળ પ્રવેશ કરે છે જેસળને મહાજનને કરેલી ફરીયાદ બાબતમાં પૂછતાં તે તદ્દન ઉદ્ધત જવાબ આપે છે. સાંગા ઠાકાર જેસળની ઉદ્ધતા-રૂપી ચીઢાઈ તેને દેશપાર કરે છે. દોરંગી દુનિયાનું દોરંગી ચિત્ર ન્યાં એક તરફ લગ્ન ત્યાં એક તરફ કંકાસ.

પ્રવેશ ૪ થો—દુનિયાં ઝુકતી હય ઝુકાનેવાલા ચાહિયે. તંતર મંતરને જંતરના ઢોંગથી દુનિયાને ઠગતા સાધુ લછમીદાસને ત્યાં રાધુ તેને પણ ચમત્કારિક સાધુ માની ચેલો બનવા આવે છે. અને તેનો ચેલો બને છે જગતને ઠગનાર આ બાવાને પણ ઠગી તેનું ધન પચાવી જવાને યુક્તિ રચતો તે ગામનો સધીર વાણીયો પોતાના જત્રીજી લાલીયા સાથે ત્યાં આવી ' ધરદે જોલખમે ' કરતાં બાવાને " તેરી જોલખ મેરી બગલમે " નો નવો પાક શીખવવા જાળ બીજાવે છે અને લોભીને થાપ દેવામાં ધુતારો ફાવે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—દેશપાર થએલો જેસળ હવે લુંટનુંજ કામ

ચલાવે છે તેવીજ રીતે એક બીજો બાદર નામનો બહાદુર હુંટારો પણ ત્યાં હુંટનું કામ કરે છે. આજે બાદર અને જોસળ બન્નેને અમુક જગ્યાએથી એક જન જવાની છે એમ ખબર પડતાં તેઓને હુંટવા બન્ને પોતાના સાથીઓ નીકળ્યા છે તે જગ્યાએ બાદર પહેલાં આવી પહોંચે છે અને જન હુંટે છે તથા તે જન સાથે નીકળેલી તે વાણીઆના રાજની કુંવરી હંસા (રૂપાદિની ભત્રીજા) ને બેઠું મોહિત થાય છે અને તેના ઉપર અત્યાચાર કરવા જાય છે તે વખતેજ જોસળ પ્રવેશ કરી તેનો બચાવ કરે છે. બાદર અને જોસળને યુદ્ધ થાય છે બાદર જોસળને શરણે જાય છે અને તે દિવસથી તે બન્ને હુંટારાઓનું ટોળું સાથે મળી જાય છે. હંસા કેદ થાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—લોભી ગુરૂ ઓર લાલચુ ચંદ્રા દોનું નરકમે ક્ષમ ઠેલા. મુક્તાનંદનું નામ ધરી લજ્જમીદાસનો ચેલો બનેલો ખવામ રાધુ કાઠ પણ યુક્તીથી ગુરૂને મારી નાખી તેની લક્ષ્મી પચાવવાનો વિચાર કરી ગાંજની ચલમમાં ઝેરી ગુટ્ટી પાય છે. પણ લક્ષ્મી તેને મળવાને બદલે સધીરને પચી જાય છે “ચોરને પોટલે ઘુળની ઘુળ” એ કહેવત સિદ્ધ છે.

પ્રવેશ ૭ મો—પોતાને વનના મહારાજના નામથી ઓળખાવતો જોસળ પોતાના રહેઠાણમાં કેદ પકડી લાવેલા વણઝારા મુસાફરો વિગેરે કેદીઓનો ધન્સાફ કરે છે અને પોતાને દેશપાર કરવા માટે પોતાના લાઈ લાભી ઉપર ચીઢાએલા જોસળે તેને પોતાના ખોટા મંદવાડના સમાચાર મોકલ્યા છે તે સાંભળી તેની ખબર કાઢવા આવેલાં ભોળાં લાઠ લાભીને ઠાર કરે છે.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો - શિકારના શ્રમથી થાકેલો સાસતીયો દારૂ પીતો બેઠો છે. ગોલીઓ રાસડો ગાય છે ત્યાં તોરલ આવી દારૂ ન પીવા તથા અહિંસા પરમો ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે. તે વિષે કેટલાક વાદવિવાદ ચાલે છે. તોરલ સાસતીયાને સાક્ષાત દેવીના દર્શન કરાવી ખત્રી કરી આપે છે. સાસતીયો સુધરી જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—બાદર અને જોસળ વાતો કરતાં હોવા છે ત્યાં માણસ આવી તોરલ સાથે ઘોડી લાથે નથી ચઢતી એમ ખબર આપે છે એ તોરલને લાવવાનું બીજું જોસળ ઝડપે છે. અને રતે આજે હંસાનો દંડ આવી જશે તે આવે તો છુટી કરજે પોતાના ભત્રીજાને કપટથી મોલાવ્યો છે—“તે આવે તો છટકે હી એમ ભલામણ કરે છે એટલામાં બોળો લાખોજ દાખલ થાય છે. જોસળ તેને ઉપરનો ખ્યાર બતાવે છે, અને ત્યાર પછી ખત્રાનું બોટું ખલાનું બતાવી જોસળ જાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—ગુરૂ અખંડાનદત્તો શિષ્યવર્ગની સાથે પ્રવેશ, સર્વસ્વનો ત્યાગ કરી સાધુ બનેલા તોરલ તથા સાસતીયો તેઓનું આતિથ્ય કરવાનો વિચાર કરે છે પરંતુ પોતાની પાસે કંઈ ન હોવાથી વિમાસણમાં પડે છે, એટલામાં ત્યાં સધીર વાણીઓ આવે છે. અને તોરલના સ્વરૂપ ઉપર મોહિત થઈ જો એક વચન આપે તો સીધાં અપાવવા કબુલ થાય છે. તોરલ વચન આપે છે સીધાં અપાવી સધીર વચનમાં તોરલનો પ્રેમ માંગે છે.

(૧૧)

પ્રવેશ ૪ થો—લાખાળ અને હંસાનો મેલાપ ઝોળખાણ બાળપણની યાદ, પ્રેમ પ્રસંગ, વાતપરથી વાત નીકળતાં લાખાળ પાસે ખરા બેઠતું ખુલ્લું થવું, સાંગા ઠાકાર અને રૂપાંદેના મરણની ખબર, હંસા અને લાખોળ ભાગી છુટે છે પણ બાદર આવી પહોંચી તેને પહાડી પાંજરામાં કેદ કરે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—વચન દીધા પ્રમાણે તોરણ સધીરને ઘેર જાય છે. સાસતીયો તથા તોરણ ઉપદેશ આપી સધીરને સુધારે છે. સધીર સંસારનો ત્યાગ કરી તોરણ સાથે તેના ગુરૂ અખંડાનંદના દર્શન કરવા સલડી ગામે જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સલડી ગામમાં મહાત્મા અખંડાનંદનો મઠ, તોરણ ઘોડી ચોરવા આવેલો, જેસળ સાધુ વેષે મંડપમાં દાખલ થાય છે. પણ સાધુ મંડળને આવતું જોઈ ધાસની ગંજમાં સંતાઈ જાય છે. લજ્જન શરૂ થાય છે જેસળ ઘોડી છોડી મુકે છે ઘોડીના દણ્ડણાટથી લજ્જન અંધ રહે છે ઘોડીને બાંધવા જતા ભુલથી સાધુ જેસળની હાથેલીમાં ખીલો મારે છે. સત્તી તોરણના સ્વરૂપથી મોહાંધ બનેલા જેસળને તે બાબતની કંઈ ખબર પડતી નથી. લજ્જન પુરૂ થતાં તોળાંદે પ્રસાદ વાટે છે. તો એક ભાગ વધે છે. માટે કાઈ માણસ રહી ગયું હોવું જોઈએ એમ જાણી શોધ કરતાં જેસળને ધાંસની ગંજમાંથી શોધી કાઢે છે બધાં તેને જોઈ અજબ થાય છે. જેસળ બેપરવાઈથી હથેળીનો ખીલો ખેંચી કાઢે છે અને ત્યાં દાખલ થવાનું કારણ પૂછતાં તે તોરણની માંગણી કરે છે. સત્તી તોરણ ઉપદેશ આપે છે પણ નિત નિત ઉઠી નહાવા

જાય, કાચલા ઉજલા ન થાય ” તેમ તે હુંટારાને આપેલો ઉપદેશ પત્થર ઉપર પાણી જેવો થાય છે. તોરણને જખરજસ્તીથી લઈ જવા જેસળ તોરણનો હાથ પકડે છે. તેનીજ સાથે ચમકે છે અને તોરણને નમી પડે છે. જેસળના પ્રાયશ્ચિતની શરૂઆત થાય છે.

પ્રવેશ ૭ મો—ચાતુરમાસની આગા લઈ કામને જીતવા નીકળેલો અબેદરામ. સૌંદર્યવતી નાયકા મદનિકાને ત્યાં અડો નાંખી પડ્યો છે. મદનિકા તેના ઉપર મોહિત થઈ તેને ફસાવવાની કાશીશ કરે છે, છતાં તે ફસાતો નથી ત્યારે તેને ચાણુકનો માર મારે છે. ચાણુકનો માર ખાતો અને હસતો અબેદરામ તેમાંથી પણ મદનિકાને ઉપદેશ આપે છે. જીંદગીભર કાળાં કર્મ કરનારી ચાણુકાને પણ સાધુસંગતથી “ લાગી, લાગી નંદલાલાથી લાગી, લગની લાગી. ”

પ્રવેશ ૮ મો—જેસળ તોરણ સાથે કચ્છની ખાડી પસાર કરે છે તેટલામાં તોફાન ચાય છે, સમુદ્ર ઉછળે છે. વીજળી સાથે વાદળાઓ ટુટી પડે છે. જેસળને તેનાં પાપ દેખાય છે, અને ગભરાવે છે તોરણ તેને અભય વચન આપી “ ખરા હૃદયથી પશ્ચાતાપ કરી, પ્રભુ પાસે પાપ કચુલ કરવાનું કહે છે. ” જેસળ પોતાનાં પાપ કચુલ કરે છે હુબતુ વહાણ શક્તિ પોતાના ત્રિશુળ ઉપર જીપાડી બચાવે છે.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—આદર પાસે મજ્જીઓનો નાય (કચ્છી ઝાંડી) આદર, કેદ કરેલા લંસા તથા લાખાજીને મહેણાં ટોણાં મારે છે અને શરણે થઈ પોતાની ઈચ્છાને તાબે થવાં કહે છે જેનો તેઓ ઇન્કાર કરે છે તેથી આદર ચીઢાઈ તેમના ઊપર હુમલો કરે છે એટલામાં સાધુ વેષે જેસળ દાખલ થઈ તેઓને બચાવવા આદરને વિનવે છે, અને આદરના પગમાં પડે છે ત્યાં આદર તેને ઠોકરે મારે છે. અને તે બંને સાથે જેસળને પણ મારવાનો હુકમ કરે છે. ત્યાં ભુત નીકળી આવી આદરને કાળચક્રમાં ફેંકી દેય છે. તોરલ પોતાના બકતનો બચાવ કરે છે. ન્યાં ભુઓ ત્યાં તોરલ.

પ્રવેશ ૨ જો—લજમીદાસને મારી પછી અખંગનંદનો ચેલો બનેલો મુકતાનંદ અભેદરામનાં કામ જીતવા માટે અખંગાનંદને મોઢે વખાણુ સાંભળી પોતે કામ જીતવા આવ્યો છે તે નાયકા મદનીકાના મોહમાં ફસાય છે. અભેદરામના સત્સંગથી સુધરેલી મદનિકા મુકતાનંદને સુધારવા ધરેણાં લુગડાં લેવા મોકલે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—દેવીએ કહ્યું હતું કે—“તમારાં ભાગ્યમાં નથી.” છતાં પરમહંસે પુત્રી આપી તે દિવસથી જસાજી ઠાકોર અને ઠકરાણાં ફૂલાદે દેવી પુજામાં મુસ્ત થઈ ગયા છે અને સાધુઓની પુજાએ ચઢ્યાં છે આ રીતે સ્વાર્થની ભકિતએ ચઢેલાં પોતાનાં મા બાપને સુધારવા તોરલ પોતાને મહીયર આવી છે.

પ્રવેશ ૪ થો—જો દેવીનો યજ્ઞ કરી પોતે કહે તેમ વરતે તો તેઓની દરેક આશા ફળશે એમ માખાપને સમજાવી આજે

તોરણ સજ્જિત મંદિરમાં યજ્ઞ કરાવે છે. અને યજ્ઞમાં માથુંસતું માથું આપવા કહે છે. ઠાઠ માથું આપવા તૈયાર થતું નથી એટલામાં પહેલાજ પરમહંસ આવી પહોંચે છે અને રામને નામે માથું આપવા તૈયાર થાય છે. જેમ માથા કપાય છે તેમ નવાં ઉગતા જાય છે તોરણનો ઉપદેશ માથું મુકે તો માલ આવે.

પ્રવેશ ૫ મો—મદનિકા મુકતાનંદને સુધારે છે. સ્વાર્થ માટે આવે બનેલો ખવાસ સાધુ જે પછીનો મુકતાનંદ તે અહીં ખરો સાધુ બને છે. બલેદરામ પોતાના ગુરુ અખંડાનંદ સતી તોરણ, માસતીબાજી, ભકત સંધીર સાથે આવી મદનિકા ને ભકતમંડળના દર્શન કરાવે છે ત્યાર પછી જેસળ સમાધી લેવાના હોવાથી સર્વે અંજર તરફ જાય છે,

પ્રવેશ ૬ ઠા—જેસળની સમાધી, લાખાજી તથા હંસાને મળવાનું કહ્યું છતાં તે આવ્યા તે પહેલાં તે! જેસળે સમાધી લીધી છે તેની સમાધી ઉપર અશ્રુસ્રાવ કરતા લાખો અને હંસા બેઠા છે. ત્યાં તોરણ વિગેરે આવતાં તે બધી વાત જાણે છે. તોરણ ભજન ગાઈ જેસળને સમાધીમાંથી ઉભો કરે છે. જેસળ લાખાજી તથા હંસાના હાથ મેળવી આપે છે. અને સતીની આજ્ઞા લઈ પાછો સમાધીમાં સમાય છે. પુષ્પોમાંથી પ્રગટ થયેલી તોરણ પાંજુ પુષ્પનો ઢગલો થઈ બધું અદ્રશ્ય થાય છે. અને ત્યાર પછી જ્યોતિનારાયણના ભકતો જ્યોતિમાંજ સમાઈ જતાં નજરે પડે છે.

શાન્તિ !

શાન્તિ !!

શાન્તિ !!!

સતી તોરણ

દનાટકના ગાયનો.

અંક પહેલો

પ્રાર્થના.

જાગે જાગે જાગે જ્યોતિ મા શક્તિ તુજ
 સકલ સૃષ્ટિમાં જશ હંકા વાગે,
 તું શક્તિ તું ભક્તિ તું, મુક્તિ તું
 અશરણુ શરણુ તું,
 અધમ ઉદારણુ તું;
 ભવના ભય ભાગે, જાગે.
 ઉદ્ધાવ શક્તિ પ્રદા;

વિશ્ણુ નામે પુન પામે તુજ શક્તિ રક્ષકની
 સંહરતી તુંજ રૂઢ રૂપે,
 સહુ પાપ લાગે.

ખાળાએ—

૧

ચર્ણુ નમે સ્નેહે વળી વિનવે,
 સતિયોનાં નામે મોટા મુનિયો નમે—

શિયળ શ્રંખારે શાણી દેહ દીપાવે,
 પતિ પ્રભુમાં જેનું મનડું રમે—
 હરિહર ને બ્રહ્મા જેના પારણીયે બુદ્ધ્યા,
 સુંઘતા ઉત્તમ શુભ તનના તાપ સમે—
 સાવિત્રી સતિયે પતિને ચમચી છોડાવ્યા,
 ચાડ ચરિત્ર જોતાં જગને ગમે—

સર્વે—

૨

જય જય મહાશક્તિ મા જય જય મહા શક્તિ
 અષ્ટપદ્મર પજ વિપળે કરીએ તવ ભક્તિ.

‘ જયો જયો મા જગદંબે ’

તું બ્રહ્મા, તું વિષ્ણુ, ચામુંડા કાળી:—
 તું તુળજા ત્રિપુરારી, બળવંતી બાળી.

‘ જયો જયો મા જગદંબે ’

લય પ્રલય ઉદ્ભવ જય વૃદ્ધિ ત્હારાથી;—મા
 પાલણુ પોષણુ કરતી તવ પય ધારાથી.

‘ જયો જયો મા જગદંબે ’

વંદન કરીએ એકા તારો બીરદાળી;—
 અજ્ઞાન્તી બાળકના પાપ સહુ ટાળી.

‘ જયો જયો મા જગદંબે ’

મુક્તાનંદ—

૩

એટી દેવી, એટા દેવા, બહલામાં બનનનન લેવા
 જોય જે એ શક્તિ, તે કરે અમત્કારને નમસ્કાર

સહુ કહે રામ અવતાર
 ધન છનાછન પડે ઠાકરે આથડે
 પડે નહીં મુજને કોઈની દરકાર

કંચનીઓ—

૪

મુકાવા મોટા મુનીઓના માન—મોટાં

મદન આજ પડ્યો છે મેદાનમાં,

મુકાવા દાનીઓના—સાંધીને નેત્ર બાણુ બ્રહ્મટી કમાનમાં

રાખીને કોઈ પ્રેમી પ્રાણુને નીશાનમાં

સર કરશે સંગ્રામ—મુકાવા.

તોરલ—

૫

સતીઓને ખેંચી તનપર, સુંદર સજવું ધરણું સાચું
 ટેકની ટીલડી કરવી લલાટે, લલ્લન કાજળ દ્રગ ભરીએ,
 વિનયની વાળી નાકે રૂપાળી, હરી હેત હાર. હૈયે ધરીયે—સતી
 ક્ષીનતા કેવી સજની સજની, કાઢે કંચુકી નિત રૂડી;

ચળકે કમનિય, યુગલકરોમાં દાન તાણી શુભ ચુડી—સતી
 સાડી શિયળની અંગ ઓપાવે, અળતો પલિવૃત કેરો;

મર્યાદા ઝાંઝર પગ ઝમકે, ચતુરાઈ ચણીઓ પહેરો—સતી

તોરલ—સાહેલીઓ—

૬

દેવતણા અમીકૃપ સખી પતિદેવ પ્રથમ પી લેવા દે + +

શરમા

* *

અરે જા

x + વાહવા

હવે રહેવાદે

પતિ મીલકત પરને દેતી એ જઈ પ્રિતમને કહેવાદે
ઓખટ દર્શન કરી, અધર સુધાભરી રાખી તે લુંટી લેવાદે
મીઠા મીઠા ઘુંટડા સાકર જેવાદે + + દેવતણા—

તોરલ-સાસતીઓ— ૭

જહાલમ જહેલેરા પ્રીતેથી દર્શન દાસીને દેજો.

મહારા મોઠડા મોહનવરજી, રસિયા હૃદયકમળ રહેજો.

સ્નેહના મંદેશા કહેજો, પ્રીતના લાવ લલિત લેજો;

શ્યામ વિરહી વધુવધુ ના કરશે શાન્તિ સદા પ્રિય ઉરમાંજા રશે.

સુખકર મનહર હીમકર પ્રતિમાં પળપળ મન ઠરશે. જહાલમ

લછમીદાસ, મુકતાનંદ, સધીર—૮

દુનિયા કુકતી હય ઉસ્કો કુકાના આહિયે

હય મતલબી દુનિયા ઉસ્કો મતલબ બતાના આહિયે

છીપક (ર) ટટ્ટીકી આઠ ફસાની શિકાર લે આના

તંતર જંતર છુ છુ મંતર સખ હય હીલા બહાના

ઓર પ્રીર

કહે પ્રીર

ધર દે ગોલખમે

તેરી ગોલખ મેરી બગલમે.

અને હીકરા લાલીયા

કાકા

ભગત જગતકો ઠગત હય ભગત ઠગે નવ કોય

એક વખત જો ભગત ઠગે તો કોટી યજ્ઞ ફળ હોય

લક્ષ્મીદાસ, બિજલી, સધીર—૬

આજરે ખાલે જોખનવાલી જરા નૈનાંસે મીલા મેરી જાન

જાવા દૌ છોડ કોકે જોશે ખાવાજી

સાસરીઆ જાણ્યો તો ખગડશે ખાજી

છોડ અયસી ખતીઆ કહાં મેરા માન

રામકીમાં લટુ બન્યા સાધુરામ

છોડ અયસી ખતીઆં કહાં મેરા માન

તેરી જોલખ હજમ કરના એ મેરા હય કામ

તેરી અદાસે ઘાયલ હુવા હું જરા ધીરેસે ખીંચ

ખ્યારી તીછી કમાન

હો જા ચેલી

હું અલબેલી

લુગા ચેલી

વાહ

સધીર-લાલીઓ—

૧૦

વાહવા, વાહવા, ઝેવી નંદકળાને કેળવીરે,

કાકા ખુબ ઠરી, સાધુને લીધો ભોળવીરે,

વણિક વિદ્યા સૌથી મોટી
સહુ વિદ્યા એ આગળ ખોટી
અધધધધધધ ધન

કાકા થયા પ્રભુ પ્રસન્ન
લાલીયા ઉં.....

કાકા ઉં.....

કાકા આ રૂપીયામાંથી હવે હું પરણીશ
મારા માટે નાનકડી શેઠાણી લાવીશ
પછી;

પછી હું મોટો ઠાઠ કરી મારી લાડી સાથે મુંબઈ ફરવા જઈશ
અને ખાસ એક ઈસ્પેસલ જોડાવીશ તે ગાડી....

આમ ચાલશે [સીટી

મફત માલથી મોજ ઉડાવો,

પોક મુકીને રોશે ખાવો

ચાલો હવે ઘેર,

કાકા થઈ છે લીલા લહેર,

લાલીયા ઉં.....

કાકા ઉં.....

મુક્તાનંદ, સધીર, લાલીઓ—૧૧

દે દે મેરી મુડી છોડ બાત અચસી ટકુડી

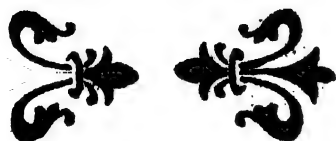
નહિ તો માર માર અલી તેરી તોફ પસલી

=== બાવાજીની બુદ્ધી જુઓ ધુળમાં મળી
 કયું બનીયા તું દોંગ મચાવે
 વાણીયે પચાવ્યું ખન પ્રભુ ના કઠાવે
 માર્ગ જા લાત
 બાવા એ શું કરો વાત
 કાકા કેમ
 ટાડું હેમ
 હાય શ્રીરા કરમ

કંચનીઓ—

૧૨

રાણા અચો વતન તે પાંજે
 સેલ સેલાણીડે ઘડી ઘડી સંબરે
 રાતો ડીં મુકે નથડે વીસરે
 મુજે હયડેમેં પ્યા ચુણકે—રાણા
 મુજે તો રાણા મુસે રસે તો
 ડેહ છડીપર ડેહ વીંજે તો
 બધ ગાલ રૂદેમેં ધરે તો—રાણા

અંક બીજો

વડારણો—

૧૩

કાન ખેલતો અંસી ધુન વાગી ગોપી બની બેઠી
ખેલતી કુદતી નવેલી છકેલી અલખેલી
ઓહો

આંખના ઇશારા કરે મનડાં હુરે અરે નેહની લગન લાગી
ગોપીયું કાળે મળી કાનુડા સંગે ભળી કુળની શરમ ત્યાગી
રમે એક મેક કંઠે કંઠ લાગી..... કાન૦
રમે રાસ સંગે રાધીકા સોહાગી કાન૦

સાધુઓ—

૧૪

સાંઈ તેરા તંબુરા બડા
તુબા હોડ ચામસે મઢા... સાંઈ.
ત્રીન અંશુરી તાર ચલાવે
જાગૃત સ્વપ્ન સુષુપ્તી પાવે
અક્ષર બાવન દોમન ગાવે
નિંદ્રામે ઓંકાર અકેલા જાગત હે ગડગડા.... સાંઈ.
અર્ધસા તન તંબુરા પાયા
જો કર્તાકા જુન ન ગાયા
તાકું ઠંગે ઈશ્વરકી માયા
બાર બાર સો માર ખાત હે જયુ ગેડીસે દડા સાંઈ.

તોરલ—

૧૫

રહેજો વિભુ સ્હાય શ્રીવરરે સતીના આધાર,
 ભક્તોની ભીડયું ભાગનાર સાચાના તમે સ્હાયકાર.
 આબ્યુ' ધર્મ સંકટ માથે, હરિ બાળ તારે હાથે
 વચને બંધાઈ છું નાર, બહાલારે વેગે કરો બહાર—સાચાના.
 વિઠલવર વિપતિ વિદારે, ભરૂસો એક છે તમારો
 ભાગ્યના ભેરૂ સરજનહાર, બહાલારે લજ્જા રાખનાર—સાચા.

હંસા, લખાણ—

૧૬

મન મંદીરીએ મુરતીને પધરાવી મોહન વર તારી
 ઘેલી થઈરે હું તો ગાંડી થઈરે પ્રીતી પંથે પળેલી
 તમો દેવી મ્હારાં

તમો પ્રાણ પ્યારા અંતર આરતી ઉતારું
 સુંદરી સુહાગી તમને ઘડી ના વીસારું

તમો પર તન મન વારું—

મન.

તોરલ—

૧૭

એક દીન એવો આવશે જે રૂદ્રીયામાં સહિના સાલેરે
 સગા મિત્રના કારણે વીરા કોઈનું જોર નવ ચાલે રે
 કાઢો કાઢો એને સહ કરે વીર બાણે જન્મયાં નોતાં રે
 ઘટનો ધુધટ દુર કર્યો ત્યારે રોક્યા દશ દરવાજા રે
 આરે કાયાનો ઘટ ઘેલીઓ ત્યારે રોક્યો દેહનો રાજો રે એક
 સોળ વરસની સુંવરી તે ઉલી ટગમગ બુવેરે.

અમરે કાયામાં હવે કાંઈ નથી ત્યારે ઉભી ધુસ્કે રૂવેરે
 એની વમામળ શેરીયે માત અંપેથી વળશે રે
 સગાં સગાં તમે શું કરોરે, સગાં વળાવીને વળશે
 સગાં તે વન કેરાં લાકડાં તે લેગાં આવી બળશેરે એક,
 લાલીઓ—

૧૮

બની જઈશું હવે તો મોટા શેઠ વાહવા
 ઘણા નોકર રાખીશું હાથ હેઠ વાહવા
 ચાલુ અક્કડ હું આમ બસ વાહવા
 લોક કરશે સલામ ખાસ આહાહા— બની.
 મળી બધા ખુબ રૂપીયા પહેરું કડા કંઠી દુપીયા
 પરણીને લાવશું નાનકડી લાડી સાચી પહેરાવું ચોળી સાડી
 કેમ
 રમત ગમત મોજ કરશું ગાડીમાં બેસીને રોજ કરશું
 ડચ ડચ ડચ—

તોરલ—

૧૯

સદગુરૂ મળીયા, સર્વે સંશય ટળીઆ,
 મહારી લય કેરી બ્રમણા ભાગીજી હોજી,
 બીજ બંધુકડીને પ્રેમ પહીતો;
 મને જ્ઞાન ગલોલીયું વાગીજી હોજી—સદગુરૂ
 શુરા નર સોય તે તો સન્મુખ લડશે;
 આદ્યા કાયર જશે ભાગી હોજી
 ધન ધન દાડો પ્રભુ પાટે પધાર્યા,

ફડી ઝળ હળ જ્યોત્યું જાગીજી હોજી—સદગુરુ

શુરના પ્રતાપે યોધ્યાં તોરલદે,

અમને લહેયું ધણીની લાગીજી હોજી—સદગુરુ

તોરલ—

૨૦

જેસલ કરીલે વિચાર માથે જમ ફરે માર

સ્વપ્ના જેવોરે સંસાર, તોળાંદે કરે છે પોકાર

આવોને જેસળરાય આપણે મળીએ

ખરા સંત હોયે ત્યાં જઈ જાળીએજી

આ ભવ આગ્યો અવતાર માથે સદગુરુ ધાર,

ભવું ધણીને દરબાર બેઠલી ઉતારે ભવપાર--આવોને--

મોતિ એરણુમાં આરાય માથે ધરણુ કેરા ઘાય

કુટે કુટકીયાં કહેવાય સાચાની ખરે ખળયું થાય--આવોને

નવલખ કોથળીઓ બંધાય, ત્યારે ગાંધીડો કહેવાય

હિરા માણેક હાટે વેચાય તેનાં મુલ મોંગાં થાય--આવોને

નિત્ય નિત્ય ઉઠી ન્હાવા બાથ કાયલા ઉજળા ન થાય

બેટો શુષ્કાનો તે તો ખાપ કાને કહેવા બાય--આવોને

દેખા દેખી કરવા બાય, એ નર અધુરીયા કહેવાય,

હાથમાં હીવો લઇને, છતી આંખે કુવે પડવા બાય,

એવી ચાર બુગની વાણી સતિ તોરલ દેવી ગાય--આવોને

મહનીકા—

૨૧

જોખન રસ ભર્યું હાંહારે રસ ભર્યું રે--રસ ભર્યું

નીરખતાં વાર ખને લાચાર નયનનો માર.

સહે ના કોઇ—

ભોખન.

તીરછી નજર શર મન્દ સુહાસ્યે હરેકનું મન હર્યું
સંયમી નર પશુ ટેક તણદે બાણે કે કામણ ક્યું—ભો.

મદનિકા—

૨૨

લાગી લાગી નંદલાલાથી લાગી લગની લાગી
આ લવની લીડ લાગી

ભગી ભગી અંતર જયોતી, ભગી ભગી ગુરૂ કૃપાયે ભગી
વાંસળી વીઠલવરની વાગી તૃષ્ણા ત્યાગી—લાગી
પારસમણી હરી નામ તે દે લોહને કંચન કરી
ચંદન કરી કુખજને એઠાં બોર શવરી પદ ધરી
નમિ તર્યો પાપી અજામિલ કીરતને ગુણીકા તરી
સહેજે તરે સંસાર સાગરને મુકાની છે હરીલાગી લાગી

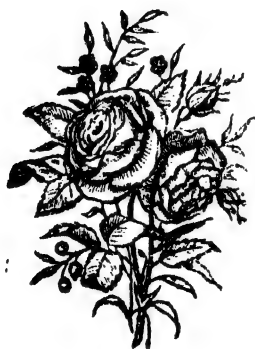
તોરલ જેસળ—

૨૩

પાપ તહારું પ્રકાશ જાડેજા પાપ તહારું પ્રકાશરે,
તહારી બેડલીને ખુડવા નહિ દઉં જાડેજા જેમ તોરલ કહે છે
હરણુ હર્યાં લખચાર તોરલ દે હરણુ હર્યાં લખ ચારરે
કંઈક વનમાં મૃગલા મારીયા, તોળાંદેરે એમ જેસળ કહે છે
કામ તહારાં સંભાર જાડેજા ધર્મ તહારો સંભારરે તારી બેડલી
લુટી કુંવારી જન શતિ નારી લુટી કુંવારી જનરે,
સાત વીશું મોડખંધ મારીયા તોળાંદેરે, એમ જેસળ કહે છે
ધર્મ તહારો સંભાળ જાડેજા ધર્મ તહારો સંભાળરે તારી બેડલી

(૨૭)

તોડી સરોવર પાળ, સતિ નારી તોડી સરોવર પાળરે,
બાધ બાલીને મેં મારીયાં તોળાંદરે એમ જેસળ કહે છે.
કંઈક પરમાર્થ કર બડેબા કંઈક પરમાર્થ કરરે-તારી બેઠલી
માથાના જેટલા વાળ સતિ નારી માથાના જેટલા વાળરે.
એટલાં કુકર્મો મ્હેં કર્યાં તોળાંદરે એમ જેસળ કહે છે
પાપ ત્હારું પ્રકાશ બડેબા પાપ ત્હારું પ્રકાશરે
વિનવે જેસળરાય સતિને વિનવે જેસળરાય,
મારી બેઠલી ઉતારો બવપાર સતિ-મારી

(૨૮)

અંક ૩ નો

કંચનીઓ—

૨૪

દીલ ડીયા મુજો હારે વિછોડો વિછડનજા મારે
 આતસ દીલમેં એશ્કજી મુકે રાતોંડી બારે—વિ.
 ઘડજા ઘટમેં કોડ મજાનું નકી પુછી ન્યારે
 લાલ હુટાણા હિણુ લાડ મજાનું ટાંનું ટંકસારે—વિ.
 દાદ ગુરખ મે દાદ કનાનું—હલી-હજી હારે
 દદ્ ડીસી મેદદ્ ચોય આંજો લીજ્યો ક્રેર ટારે—વિ.

જસણ—

૨૫

ભજલે મન નારાયણનું નામ—ભજલે.
 જાવું છે માયા મેલી, દીન જનના સાચા બેલી.
 રાધાવર ઘનશ્યામ—ભજલે.
 ઉત્તમ નર, તન મેળવી, માનવ કરીલે ઉત્તમ કામ,
 આ પજ એળે જાશે તો, પડશે ચોરાશી કામ;
 આબ્યું આ ઉત્તમ ટાણું, નહિ મળે અર્થે નાણું,
 મોંઘુ મુકિતનું ધામ—ભજલે.
 મોહ જતાં સૌ ભય ટળે, ભય ટળતાં દુર શોક;
 શોક જતાં શાન્તી મળે, શાન્તી મુખવિદોષ—આબ્યું.

(૨૬)

મહનિકા—

૨૬

પ્રીત પ્યાલો ખુરચે પાયોરે, બ્રહ્મ સ્વાદે દીધું વદન ભરી
રગ રગમાં રસ રેલાયોરે, જ્યાં નિરખું ત્યાંએ હરિ ને હરિ
પ્રેમ જળે કુલડાં ફેરે, જડમાં રસ ચેતન છાયો.
પ્રેમ બહુને પ્યાલે મારી, કીકીમાં બ્રહ્મ એ સમાયો
છે છવાયો જગ છાયોરે—

મહનિકા મુકતાનંદ—

૨૭

છે મારા જીવન આધાર જોગી.રાજ
કયસી બાંકી બકુટી કમાન
પ્યારી નયનોકા ન મારો બાણ
માણો રંગરાજ લોગી આજ છે મારા
સાળી

કંગન નથની દામણી નવસર હીરા હાર,
સાડી સુરત શહેરની લાવી દીયો આવાર.
અળી બંકે મેંય લાકે આતા હું દીલદાર,
તુજે પ્યારી હુલારી સજવું સીનગાર—છે મારા

તોરલ—

૨૮

દેખી દુનીયાં બધી સ્વાર્થથી છે ભરી
સ્વાર્થ વિણ એક નવ કર્મ કરશે જરી
માનતા માનવી માનતા દેવની
અણીને મન દેવ પણ સ્વાર્થ પ્રતિ...

મદનિકા મુક્તાનંદ— ૨૬

ઐયા હય જન કુડી સોટા પાની પીનેકા લોટા,
લાનેકો સાડી ગોટા કીનારી—ઐયા
ઝોલીભી ખાલી હુધ્ ઝોર બન્દાળી કડાકા બંગાલી
રહા હય લંગોટા લંગોટા લંગોટા—ઐયા.
મોહ તબાય કેમ સાચો બાવાજીએ દીધું આ હવસે બતાવી
રાખ ચોળેલી ખરી જે ભુલ્યાતા આજે મેં પાછી ઘોળાવી
માન જાની માન પ્યારી મોન—ઐયા.

તોરલ મદનિકા— ૩૦

ભકત ભય હારી વૈકુંઠના વિહારી બહાલા
નામ પરવારી મી. ગીરધારીલાલા ભકત.
સિદ્ધ મુનીશ્વર ધ્યાન ધરે વળી શેષ શારદા ગુણ ગાયે
એવા પ્રભુને નિશદીન ભજતાં જન્મ મરણ ટળી જાએ
બહાલા ભકત.

લાખાજી— ૩૧

જીવન દીન ચારનું ચટકું નકામો મોહ માયાનો
ઊઠી જાવું આહા અંતે કરીને ત્યાગ કાંયાનો
થતાં દરબારનો ડંકો રહે ના ગર્વ બંકાનો
શુરાનો પણ સમય આવે સમાપ્તિમાં સમાયાનો
અરેરે કાયા માયામો નકામો મોહ સસારે
બુલે જ્ઞાની છતાં જ્ઞાને ધરાવી લેંગ ડહાનો.

— સમાપ્ત —

જાહેર અખર.

નીચે લખેલા પુસ્તકો શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજને મુકામ ન્યાં હોય ત્યાંથી મળશે. માટે જેઓ સાહેબને જોઈતાં હોય તેઓએ રોકડી કીમતે મંગાવી લેવાં. વી. પી. થી મોકલવામાં આવશે નહીં. કીમત

ચોપડીનાં નામ				રૂ. આ. પી.
૧ આર્ય વિજય નાટકનાં ગાયનો	૦-૨-૦
૨ અમર યોગીદ્ર	૦-૨-૦
૩ બાદશાહી હીર્સ	૦-૨-૦
૪ પ્રતાપી પ્રમિલા (ભાષણ સહિત)	૦-૨-૦
૫ ચિતોડનો કરણ	૦-૨-૦
૬ કામલતા	૦-૨-૦
૭ સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર	૦-૨-૦
૮ વસુધરા યાને બેધારી તલવાર [આવૃત્તિ ૩૭]...				૦-૩-૦
૯ બ્રહ્મણિ વિશ્વામિત્ર [આવૃત્તિ ૪૪થી]...				૦-૩-૦
૧૦ સરોજની [, ૪૪થી]...				૦-૩-૦
૧૧ પરશુરામ [, ૮મી]...				૦-૩-૦
૧૨ ઇન્દ્રાવતી [, ૭મી]...				૦-૩-૦
૧૩ સરસ્વતીચંદ્ર [, ૧૦મી]...				૦-૩-૦
૧૪ સતી તોરલ [, ૭મી]...				૦-૩-૦
૧૫ પુત્રરત્ન પુંડલીક [, ૫મી]...				૦-૩-૦
૧૬ સતી પદ્માવતી (યાને જ્યેષ્ઠ) [આવૃત્તિ ૨ ૭]...				૦-૩-૦
૧૭ સૂર્ય કુમારી [, ૯ મી]...				૦-૪-૦
૧૮ સ્વદેશ સેવા [, ૬ ઠી]...				૦-૪-૦
૧૯ 'સી' માંડણીક [, ૪ થી]...				૦-૪-૦

નકુભાઈ કાલુભાઈ શાહ.

માલેક—શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

